

*Paulina Milewska*¹

DODATKOWE ŹRÓDŁA DOCHODÓW BIBLIOTEKARZY W POLSCE

Sytuacja na polskim rynku pracy jest niekorzystna. Bezrobocie utrzymujące się na średnim poziomie, stosunkowo niskie płace i wysokie koszty utrzymania, długi okres poszukiwania zatrudnienia, rosnąca konkurencja na rynku pracy – to wszystko sprawia, że ludzie szukają sposobów na radzenie sobie w trudnych warunkach. Jednym z rozwiązań jest podejmowanie dodatkowej pracy. W niniejszym artykule skupiono uwagę na osobach zatrudnionych w zawodzie bibliotekarza, których sytuacja materialna jest niekorzystna. Celem podjęcia tematu było ustalenie jak bibliotekarze podchodzą do zagadnienia pracy dodatkowej. Tekst zawiera krótki opis ogólnej sytuacji, jaka panuje na polskim rynku pracy oraz wyniki badania ankietowego przeprowadzonego na grupie bibliotekarzy.

SYTUACJA NA POLSKIM RYNKU PRACY

Można stwierdzić, że ogólna sytuacja na polskim rynku pracy jest niekorzystna. Polacy, w badaniach przeprowadzanych corocznie przez Centrum Badań Opinii Społecznej, prezentują swoje zdanie na ten temat. W ciągu ostatniego pięciolecia można zaobserwować wzrost liczby odpowiedzi negatywnie oceniających sytuację na rynku pracy. Zdecydowana większość respondentów badań uważa, że jest ona „zła” (2007 rok – 46%, 2008 – 27%, 2009 – 51%, 2010 – 50%, 2011 – 54%) lub „bardzo zła” (2007 rok – 15%, 2008 – 5%, 2009 – 18%, 2010 – 17%, 2011 – 21%)². Ponadto badani sceptycz-

¹ Biblioteka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi.

² *Opinie o polskim rynku pracy i zagrożeniu bezrobociem. Komunikat z badań.* Centrum Badań Opinii Społecznej, 2009 [online] [data dostępu: 02.05.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2009/K_046_09.PDF>; CBOS, *Ocena sytuacji na polskim rynku pracy i poczucie zagrożenia bezrobociem. Komunikat z badań.* Centrum Badań Opinii Społecznej, 2011 [online] [data dostępu: 02.05.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2011/K_027_11.PDF>

nie podchodzą do możliwości zaistnienia poprawy sytuacji i w większości przypadków nie wierzą w jej nadejście.

Stopa bezrobocia w Polsce utrzymuje się na średnim poziomie i wynosi 13,2%³. W ostatnich pięciu latach wartość ta wzrastała (2007 – 11,2%, 2008 – 9,5%, 2009 – 12,1%, 2010 – 12,4%, 2011 – 12,5%)⁴. Według badań opublikowanych przez Eurostat Polska utrzymuje się obecnie na poziomie zbliżonym do średniej europejskiej (9,6%). Daleko jej zarówno do krajów z bardzo niskim bezrobociem, takich jak Luksemburg i Austria (4,4%), jak i do państw z najgorszymi wynikami, jak Hiszpania (20,1%), czy Łotwa (18,7%)⁵. Okres poszukiwania pracy trwa obecnie w Polsce średnio 10,7 miesiąca. Dla osób z wykształceniem wyższym jest nieco niższy i wynosi 9,1 miesiąca⁶.

W tej trudnej rzeczywistości rokrocznie na polski rynek pracy trafia coraz więcej absolwentów szkół wyższych. Liczba osób opuszczających mury polskich uczelni stale rośnie, a w przeciągu ostatniego dziesięciolecia podwoiła się (z ponad 250 tys. w 2000 do blisko 500 tys. w 2010 r.). Co za tym idzie – wśród absolwentów panuje bardzo duża konkurencja, coraz trudniej pokonać współstartujących w procesie rekrutacji i zdobyć dobrą pracę. Można także zaobserwować, że dyplom ukończenia studiów ulega dewaluacji i ma coraz mniejsze znaczenie dla pracodawców⁷. W 2010 r. prawie co trzeci pracownik posiadał dyplom uczelni⁸.

Zależność pomiędzy bezrobociem a posiadanym wykształceniem badają analitycy. Z przedstawianych przez Główny Urząd Statystyczny wyników cyklicznego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności można wywnioskować, że obecnie najlepiej na rynku pracy radzą sobie osoby z wykształceniem wyższym. Bezrobocie wśród absolwentów szkół różnego typu i na różnych

³ Stan na styczeń 2012 roku.

⁴ *Stopa bezrobocia w latach 1990-2012 (bezrobocie rejestrowane)*. Główny Urząd Statystyczny, 2011 [online] [data dostępu: 02.05.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.stat.gov.pl/gus/5840_677_PLK_HTML.htm>

⁵ M. Wozowczyk, N. Massarelli, *European Union Labour Force Survey – Annual results 2010*, “Eurostat. Statistics in focus” 2011, nr 30 [online] [data dostępu: 02.05.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-11-030/EN/KS-SF-11-030-EN.PDF>

⁶ *Poszukiwanie pracy trwa prawie 11 miesięcy*. Sedlak&Sedlak, 2011 [online] [data dostępu: 02.05.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.rynekpracy.pl/monitor_ryнку_pracy_1.php/wpis.146>

⁷ *Co drugi Polak idzie na studia*. Sedlak&Sedlak, 2011 [online] [data dostępu: 02.05.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.rynekpracy.pl/monitor_ryнку_pracy_1.php/wpis.109>

⁸ *Rośnie liczba „wykształciuchów” wśród pracujących*. Sedlak&Sedlak, 2010 [online] [data dostępu: 02.05.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.rynekpracy.pl/monitor_ryнку_pracy_1.php/wpis.82>

poziomach kształcenia wynosiło w 2011 r. 30,7%, bezrobocie wśród absolwentów uczelni 19,8%, natomiast bezrobocie wśród osób z wyższym wykształceniem 5%⁹. Porównując te liczby i ogólną stopę bezrobocia (13,2%), można stwierdzić, że posiadanie dyplomu uczelni zwiększa szanse na rynku pracy, jednak nie gwarantuje zatrudnienia¹⁰.

Według danych publikowanych przez GUS¹¹ średnia krajowa pensja wynosi 3466 zł¹² (dane z I kwartału 2011 roku). Minimalna płaca¹³ to 1386 zł¹⁴, natomiast średni zarobek, który uzyskuje absolwent uczelni w pierwszej pracy, wynosi 2200 zł¹⁵ w przypadku kobiet i 2750 zł w przypadku mężczyzn¹⁶.

Dosyć dobra sytuacja osób z wyższym wykształceniem na rynku pracy nie ma jednak przełożenia na wszystkie osoby posiadających dyplom uczelni. Świadczą o tym bardzo zróżnicowane zarobki, jakie uzyskują osoby z wykształceniem z różnych dziedzin nauki. Najlepiej radzą sobie na rynku absolwenci studiów z nauk ścisłych, w tym zdecydowanie najwyższe pensje uzyskują ci, którzy ukończyli kierunki powiązane z branżą IT (średnio 3500 zł w pierwszej pracy)¹⁷.

⁹ *Badanie aktywności ekonomicznej ludności Polski. IV kwartał 2011. Informacje i opracowania statystyczne*. Główny Urząd Statystyczny, 2012 [online] [data dostępu: 02.05.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/pw_aktyw_ekonom_ludn_IVkw_2011.pdf>

¹⁰ *Rośnie liczba „wykształciuchów” wśród pracujących...*

¹¹ Wszystkie wartości cytowane w niniejszym artykule za GUS stanowią średnią arytmetyczną.

¹² Wszystkie kwoty podane w niniejszym artykule są kwotami brutto. Jeżeli kwota w dokumencie cytowanym była kwotą netto, przeliczono ją na wartość brutto na potrzeby niniejszego artykułu za pomocą internetowego kalkulatora (http://www.infor.pl/kalkulatory/brutto_netto.html). Użyto przelicznika bez żadnych opcji dodatkowych. Mimo możliwości pewnej niedokładności wynikającej z różnic w rozliczaniu konkretnych płac zabieg taki zastosowano, ponieważ celem nadrzędnym podawania stawek była możliwość łatwego porównania ich ze sobą, co jest utrudnione w przypadku posiadania kwot netto i brutto.

¹³ *Minimalne wynagrodzenie za pracę*. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, [2012] [online] [data dostępu: 02.05.2012]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.mpips.gov.pl/prawo-pracy/wynagrodzenia/#1>>. Historia minimalnego wynagrodzenia>

¹⁴ Stan na 2011 rok.

¹⁵ Wszystkie wartości cytowane w niniejszym artykule za Sedlak&Sedlak to mediana.

¹⁶ *Kariery absolwentów*. Sedlak&Sedlak, [2011] [online] [data dostępu: 02.05.2012]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.wynagrodzenia.pl/files/raporty-pdf/kariery-absolwentow.pdf>>

¹⁷ Tamże.

SYTUACJA BIBLIOTEKARZY NA POLSKIM RYNKU PRACY

Bibliotekarzy można umiejscowić wśród osób trafiających po studiach do pracy w dwóch obszarach: „nauka, szkolnictwo” (pracownicy bibliotek naukowych, szkolnych, pedagogicznych) oraz „sektor publiczny” (zatrudnieni w bibliotekach publicznych). Obie branże plasują się na samym dole tabeli z wysokościami średniego wynagrodzenia, na które może liczyć absolwent rozpoczynający w nich karierę zawodową (w gorszej sytuacji są jedynie osoby, które rozpoczynają pracę w obszarze ochrony środowiska). Są to kwoty: 2000 zł dla branży „nauka, szkolnictwo” oraz 2090 zł dla „sektora publicznego”¹⁸. Warto również zwrócić uwagę na fakt rozbieżności pomiędzy oczekiwanym poziomem płacy a realnie uzyskiwanym wynagrodzeniem. Dla osób z humanistycznym profilem wykształcenia różnica ta wynosi aż 13% (średnio absolwenci oczekują płacy na poziomie 2660 zł, a uzyskują 2301 zł)¹⁹.

Na polskim rynku pracy bibliotekarz zarabia 1939 zł – jest to średnie wynagrodzenie osoby zatrudnionej w zawodzie według danych podawanych przez firmę Sedlak&Sedlak²⁰. Warto zwrócić uwagę także na to, że aż 25% pracowników księżnic zarabia poniżej 1600 zł. Według danych GUS²¹ średnie wynagrodzenie dla bibliotekoznawcy w Polsce to 3458 zł²².

Różnica pomiędzy średnią pensją wskazaną przez GUS a kwotą wskazaną przez firmę Sedlak&Sedlak wynika z faktu, że dane urzędowe dotyczą wyłącznie „bibliotekoznawców” należących do grupy zawodów „2 – Specjaliści”, a pracowników bibliotek można znaleźć także w grupie „3 – Technicy i inny personel”. Szczegółowe usytuowanie zawodu bibliotekarza

¹⁸ T. Hantz, *Wynagrodzenia absolwentów a ich oczekiwania płacowe*. Sedlak&Sedlak, 2012 [online] [data dostępu: 02.05.2012]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.wynagrodzenia.pl/artukul.php/wpis.1730>>

¹⁹ Tamże.

²⁰ *Moja płaca. Raport premium dla stanowiska bibliotekarz*. Sedlak&Sedlak 2011. Materiały niepublikowane.

²¹ *Struktura wynagrodzeń według zawodów w październiku 2010 r. Informacje i opracowania statystyczne*. Główny Urząd Statystyczny, 2012 [online] [data dostępu: 02.05.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_pw_struktura_wynagr_wg_zawodow_10_2010.pdf>

²² Warto także przyjrzeć się kwotom wynagrodzenia węższej grupy – bibliotekarzy akademickich – podawaną w szczegółowych raportach Błażeja Fereta. Zob. wyniki badań „Ankieta płacowa” dostępne w Internecie [online] [data dostępu: 01.08.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://kangur.uek.krakow.pl/biblioteka/konferencja/ankieta_placowa.php>.

w hierarchii zawodów w Polsce opisała Anna Paszek²³ w oparciu o wydany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Socjalnej *Przewodnik po zawodach*²⁴. Według wymienionej pozycji zawody związane z bibliotekami znajdują się w grupie wielkiej „2 – Specjaliści”, posiadający poziom kwalifikacji „4”, odpowiadający wykształceniu wyższemu, w grupie dużej „24 – Pozostali specjaliści”, w grupie średniej „243 – Archiwiści, bibliotekoznawcy i specjaliści informacji naukowej”. Personel bibliotek znajduje się także w grupie wielkiej „3 – Technicy i inny średni personel”, posiadający poziom kwalifikacji „3”, odpowiadający wykształceniu średniemu, pomaturalnemu, w grupie dużej „34 – Pracownicy pozostałych specjalności”, w grupie średniej „348 – Pracownicy archiwów, bibliotek, informacji naukowej”.

Dla potrzeb niniejszego tekstu przyjmuje się za punkt odniesienia wyliczenie podane przez firmę Sedlak&Sedlak, ponieważ jest ono oparte o informacje o dochodach zebrane wyłącznie od osób zatrudnionych w bibliotekach. W przypadku danych GUS na kwotę średniego wynagrodzenia wąskiej grupy z obszaru zainteresowań (bibliotekoznawcy) mają wpływ także zarobki osób zatrudnionych w archiwach i muzeach. Ponadto, jak wspomniano wyżej, średnia ta nie odnosi się do bibliotekarzy zakwalifikowanych do grupy zawodów „3”.

Z powyższych danych można wysnuć wniosek, że w tej profesji zarobki plasują się daleko od średniego wynagrodzenia krajowego, a bliżej im do minimalnej płacy krajowej. Sytuacja ta jest o tyle przykra, że większość osób pracujących w zawodzie bibliotekarza posiada wykształcenie wyższe (nawet wśród tych, zakwalifikowanych do grupy zawodów „3”). Warto zwrócić uwagę również na fakt, że w większości wypadków wysokość płacy jest regulowana rozporządzeniami odpowiednich ministrów (Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – w przypadku bibliotek publicznych, Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego – bibliotek naukowych, z wyłączeniem bibliotek niepaństwowych szkół wyższych oraz bibliotek publicznych o nadanym statusie biblioteki naukowej, Ministra Edukacji – bibliotek szkolnych i pedagogicznych, Ministra Sprawiedliwości – bibliotek w zakładach karnych i poprawczych)²⁵. Średnie wynagrodzenie osoby zatrudnionej w zawodzie bibliotekarza – 1939 zł

²³ A. Paszek, *Bibliotekarz, bibliotekoznawca, specjalista informacji naukowej – na marginesie klasyfikacji zawodów*. Cz. 1, „Bibliotekarz” 2004, nr 6, s. 8-11; Taż, *Bibliotekarz, bibliotekoznawca, specjalista informacji naukowej – na marginesie klasyfikacji zawodów*. Cz. 2, Tamże, nr 7-8, s. 22-28.

²⁴ *Przewodnik po zawodach*, Ministerstwo Pracy i Polityki Socjalnej, Warszawa 1998.

²⁵ Zob. *Ustawy i rozporządzenia biblioteczne*, oprac. I. Sójkowska, Serwis EBIB, 2012 [online] [data dostępu: 02.05.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.pl/?page_id=642>

(a jest to średnia liczona z płac osób o różnym stażu pracy)²⁶ – jest niższe od wymienionej w poprzednich akapitach średniej płacy, proponowanej absolwentom rozpoczynającym dopiero karierę w branżach „nauka, szkolnictwo” oraz „sektor publiczny”.

Niepokojące są także dane dotyczące wzrostu płacy w zawodzie bibliotekarza, który jest bardzo niski i w zasadzie wynagrodzenie przedstawicieli tej profesji rośnie wyłącznie z powodu dodatku tzw. stażowego. Warto zauważyć, że średnią pensję na poziomie przekraczającym 2000 zł bibliotekarz uzyskuje dopiero po przepracowaniu 6 lat²⁷. Dodatkowo aż 35% bibliotekarzy wskazuje, że nie uzyskuje żadnej premii czy jakiegokolwiek innego wynagrodzenia poza płacowego. Udział premii w kwocie zarobku w pensjach bibliotekarzy wynosi średnio 13%²⁸.

W takiej rzeczywistości nie dziwi fakt, że ludzie poszukują dodatkowych źródeł dochodu. Według danych GUS 6,8% zatrudnionych Polaków dorabia (pracuje w więcej niż jednym miejscu pracy). Badania CBOS pokazują, że 6% osób robi to w godzinach pracy, a 12% osób nie potępia takiego procederu²⁹. Z *Diagnozy Społecznej 2011* wynika natomiast, że dla 16% gospodarstw domowych dorabianie to sposób na radzenie sobie z brakami finansowymi w budżecie domowym³⁰. Czy jest to sposób także dla bibliotekarzy, których opisana wyżej sytuacja na rynku pracy nie jest w najmniejszym stopniu zadowalająca?

BADANIA ANKIETOWE „DODATKOWE ŹRÓDŁA DOCHODÓW BIBLIOTEKARZY W POLSCE”

Potrzeba przeprowadzenia badań dotyczących dodatkowych źródeł dochodu bibliotekarzy zaistniała w związku z pojawiającymi się w wielu źródłach sygnałami świadczącymi o ciężkiej sytuacji finansowej tego środowiska zawodowe-

²⁶ Sedlak&Sedlak, *Moja płaca. Raport premium dla stanowiska bibliotekarz*. Sedlak&Sedlak, 2011. Materiały niepublikowane.

²⁷ Tamże.

²⁸ Tamże.

²⁹ *Polacy w pracy, czyli o uczciwości, sumienności i asertywności w życiu zawodowym. Komunikat z badań*. Centrum Badania Opinii Społecznej, 2011 [online] [data dostępu: 02.05.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2011/K_051_11.PDF>

³⁰ *Diagnoza społeczna 2011. Warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapiński, T. Panek, Rada Monitoringu Społecznego, 2011 [online] [data dostępu: 02.05.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.diagnoza.com/pliki/raporty/Diagnoza_raport_2011.pdf>

go. Zważywszy na fakt rosnących oczekiwań w stosunku do adeptów zawodu, zagadnienie to wydaje się tym bardziej ciekawe. Współczesny bibliotekarz powinien między innymi brać czynny udział w budowaniu społeczeństwa informacyjnego, angażować się w rozwój i szerzenie idei uczenia się przez całe życie, nadążać za szybko zmieniającymi się technologiami, a co za tym idzie – ciągle doskonalić swoje kompetencje, doszkalać się i nieustannie podnosić swoje kwalifikacje. Zakładając dodatkowo, że motywacja finansowa w tym zawodzie jest nikła, trudno jest pogodzić oczekiwany przez pracodawców wysiłek z adekwatnym wynagrodzeniem.

Badanie ankietowe przeprowadzono w dniach 22-28 października 2011 r. za pośrednictwem kwestionariusza utworzonego w serwisie eBadania.pl. O wypełnienie formularza z pytaniami online poproszono bibliotekarzy poprzez opublikowanie zaproszenia do udziału w badaniach na stronach wortalu dla bibliotekarzy oraz na forach dyskusyjnych. Informację o badaniu zamieszczono także w grupie „Biblio” na portalu społecznościowym Facebook, zrzeszającej osoby z branży. Ponadto prośbę rozesłano mailowo do bibliotek różnego typu. Dane adresowe uzyskano z informacji o kontakcie, umieszczanych na stronach www tych instytucji.

Uzyskano 774 wypełnionych formularzy, w tym 669 wypełnionych poprawnie (pozostałe – jako błędne – odrzucono). Ostatecznie do badania zakwalifikowano 594 wypełnione ankiety – wyłoniło kwestionariusze z odpowiedziami wyłącznie tych respondentów, dla których praca w bibliotece stanowi główne źródło dochodu.

CHARAKTERYSTYKA RESPONDENTÓW

Badani to głównie kobiety (91%), co wynika z feminizacji zawodu bibliotekarza. Ankietowani to osoby w różnym wieku, w tym: do 25 lat – 3%, 26-35 lat – 31%, 36-50 lat – 41%, powyżej 50 lat – 25%. Staż pracy badanych w zawodzie bibliotekarza wynosi kolejno: poniżej 5 lat – 17%, 5-10 lat – 18%, 11-20 lat – 23%, powyżej 20 lat – 42%.

Respondenci to osoby z różnych środowisk, tak miejskich, jak i wiejskich. Ich miejsce zamieszkania (i zatrudnienia) to kolejno: wieś – 12%, miasto do 100 tys. mieszkańców – 34%, miasto do 500 tys. mieszkańców – 23%, miasto powyżej 500 tys. mieszkańców – 28%.

Ankietowani odpowiedzieli także na pytania dotyczące posiadanego wykształcenia, miejsca pracy oraz stanowiska. Zdecydowana większość – 77% badanych – posiada wykształcenie wyższe (bibliotekoznawcze lub pokrewne – 53%, nie bibliotekoznawcze uzupełnione studiami podyplomowymi

bibliotekoznawczymi lub pokrewnymi – 17%, nie bibliotekoznawcze – 7%). Pozostali wybrali opcję „student” – 1% oraz „inne” – 12% (w tym przeważnie ze wskazaniem na wykształcenie średnie i ukończone kursy bibliotekarskie).

Jako miejsce zatrudnienia respondenci zaznaczyli kolejno: bibliotekę publiczną – 72%, bibliotekę naukową – 22%, bibliotekę szkolną lub pedagogiczną – 5% oraz bibliotekę fachową lub zakładową – 1%. Taki układ proporcji wynika z faktu, że w Polsce najwięcej jest bibliotek publicznych. Wg danych Instytutu Książki i Czytelnictwa³¹ w 2012 r. istniało 8290 księżnic tego typu, a także 1121 bibliotek naukowych, 327 pedagogicznych, 387 fachowych, 72 fachowo-beletrystycznych, 39 bibliotek działających przy ośrodkach INTE, 16 przy towarzystwach naukowych. Problematyczne pozostaje określenie liczby bibliotek szkolnych. System Informacji Oświatowej podaje liczbę 16 738 placówek, w innych źródłach szacuje się ich liczbę na 22,5 tys.³²

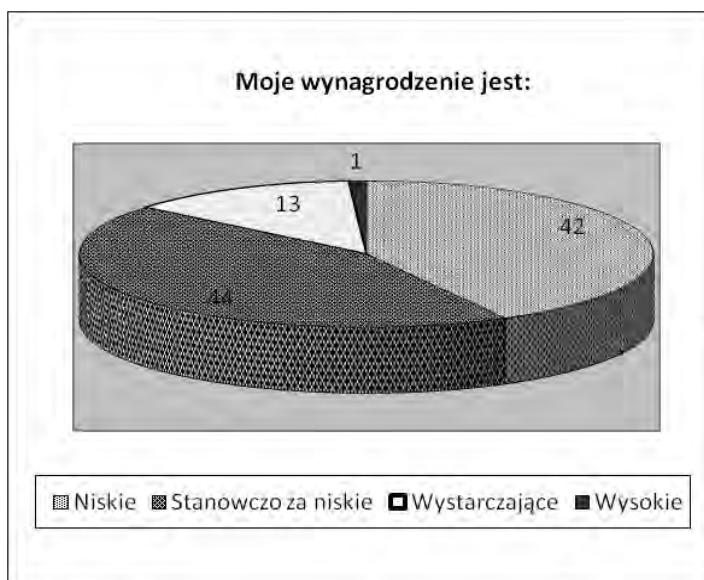
Warto również zwrócić uwagę na fakt, że w środowisku bibliotekarskim najaktywniejsze są osoby pracujące w bibliotekach publicznych, co mogło mieć wpływ na ostateczną liczbę kwestionariuszy przesłanych w odpowiedzi na apel autorki badania. Na pytania odpowiedzieli zarówno bibliotekarze (niezależnie od stażu pracy, stanowiska czy tytułu) – 57% badanych, jak i kadra zarządzająca bibliotek – 39% respondentów. Pozostałe 4% osób zaznaczyło opcję „inne” (w tym większość to informatycy).

DODATKOWE ŹRÓDŁA DOCHODÓW BIBLIOTEKARZY

Przed wypełnieniem części kwestionariusza dotyczącej dodatkowych źródeł dochodu ankietowani odpowiedzieli na dwa pytania związane z ich wynagrodzeniem. Prawie połowa badanych (47%) wskazała, że idąc do pierwszej pracy w bibliotece, miało zawyżone wyobrażenia o wysokości płacy w tym zawodzie („raczej tak” – 27%, „tak” – 20%, „raczej nie” – 30%, „nie” – 18%, „nie mam zdania” – 5%). Zdecydowana większość respondentów nie jest zadowolona ze swojej płacy. Aż 86% z nich uważa swoje wynagrodzenie za niewystarczające (42% uznało je za niskie, a 44% za stanowczo za niskie). Jedynie 13% bibliotekarzy uznało, że ich wynagrodzenie jest wystarczające, a zaledwie 1% uważa je za wysokie (zob. wykres 1).

³¹ Instytut Książki i Czytelnictwa, *Biblioteki w liczbach 2012*, dane niepublikowane.

³² Tamże.

Wykres 1. Ocena wysokości wynagrodzenia

Źródło: opracowanie własne

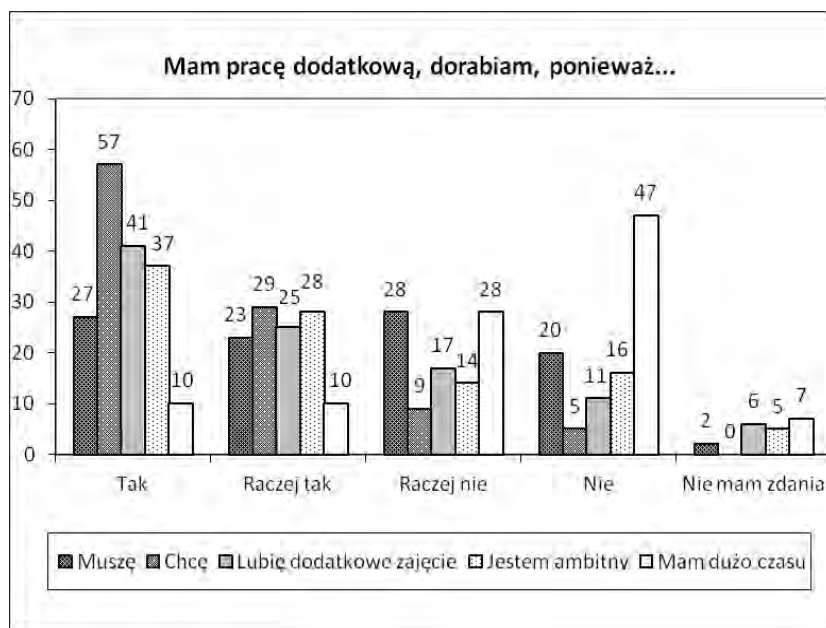
Porównując te dane z wynikami sondażu internetowego przeprowadzonego przez portal Praca.wp.pl można wywnioskować, że niezadowolenie z płacy jest powszechnym zjawiskiem w Polsce, jednak wśród bibliotekarzy osób niezadowolonych jest nieco więcej (86%). Z grupy, która wzięła udział w sondażu, za niezadowolonych można uznać 78%. Jedynie 5% jest zadowolonych ze swojego uposażenia (wśród bibliotekarzy 1%), a 17% „nie narzeka” (wśród bibliotekarzy 13%)³³

W kolejnym etapie analizy wyników badania wyłoniono grupę respondentów posiadających dodatkowe zatrudnienie, stanowiącą 18% wszystkich ankietowanych (warto przypomnieć, że odsetek dorabiających Polaków wynosi 6,8%). Co ciekawe, pozostali ankietowani w pytaniu „Czy ma Pan/Pani pracę dodatkową?” odpowiedzieli w większości „nie, ale chciałbym” – 47%. Dalej wybrano kolejno: „nie” – 27% oraz „nie, ale zamierzam” – 8%. Osoby nieposiadające dodatkowego zatrudnienia poproszono o krótkie uzasadnienie powodu, dla którego nie dorabiają – 75% z nich wskazała brak czasu (praca w systemie zmianowym).

³³ 95 proc. Polaków jest niezadowolonych ze swojej pensji!, Wirtualna Polska. Praca, 2012 [online] [data dostępu: 02.05.2012]. Dostępny w World Wide Web: <<http://praca.wp.pl/strna,2,title,95-proc-Polakow-jest-niezadowolonych-ze-swojej-pensji,wid,14090917,wiadomosc.html>>

Wśród osób dorabiających do pensji (wyloniona grupa)³⁴ znaleźli się pracownicy bibliotek publicznych – 46%, bibliotek naukowych – 40%, szkolnych lub pedagogicznych – 12% oraz fachowych lub zakładowych – 2%. Dodatkowe zatrudnienie posiadają głównie osoby młode (w wieku 26-35 lat) – stanowią one 60% grupy. Pozostali mają 36-50 lat – 26%, powyżej 50 lat – 10%, do 25 lat – 4%. Większość badanych (58%) to osoby posiadające staż pracy do 10 lat (poniżej 5 lat – 30%, 5-10 lat – 28%). Natomiast 24% osób dorabiających pracuje w zawodzie 11-20 lat, a 18% – ponad 20 lat.

Bibliotekarze w większości dorabiają z własnej woli („Dorabiam, ponieważ chcę”) – „tak” odpowiedziało 57% z nich („raczej tak” – 29%). Warto także zauważyć, że 41% lubi swoją pracę „po godzinach” („tak” – 41%, „raczej tak” – 25%). Ambicja jest przyczyną podejmowania dodatkowego zatrudnienia dla 37% osób z grupy („tak” – 37%, „raczej tak” – 28%), natomiast blisko 1/3 robi to, bo musi („tak” – 27%, „raczej tak” – 23%). Jedynie co dziesiąty badany uznał, że ma dużo czasu, więc poświęca go na dodatkową pracę („tak” – 10%, „raczej tak” – 10%) (zob. wykres 2).

Wykres 2. Przyczyny podejmowania dodatkowego zatrudnienia

Źródło: opracowanie własne

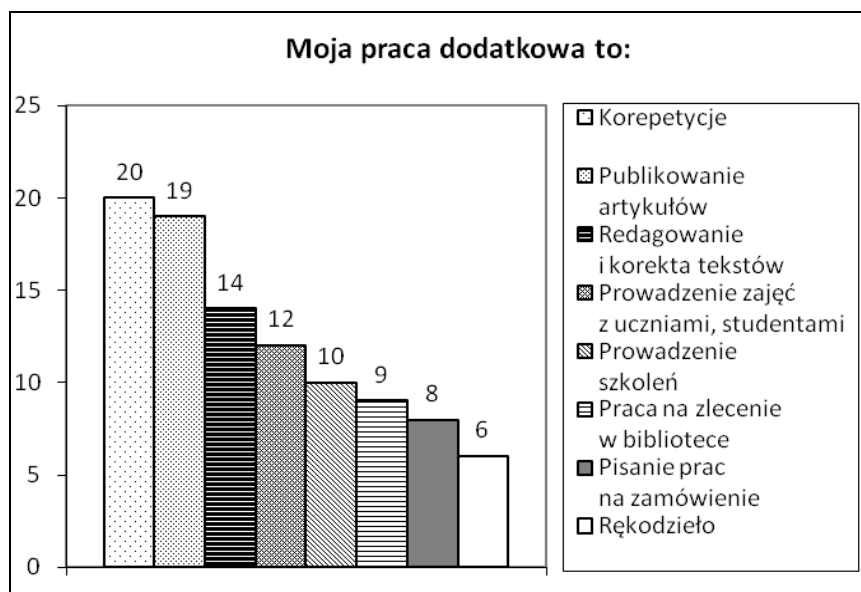
³⁴ Wartości procentowe podane w kolejnych akapitach odnoszą się do wyników badania uzyskanych na wylonionej grupie respondentów posiadających dodatkowe zatrudnienie.

Zadano pytanie o legalność podejmowanej przez bibliotekarzy pracy dodatkowej. Wśród badanych ponad połowa dorabia legalnie (56%). Aż 15% z nich ma natomiast nielegalne źródła dodatkowego dochodu, a 29% pracuje raz w zgodzie z literą prawa, a raz nie („to zależy”). Większość bibliotekarzy dorabia „w domu, po godzinach pracy” – 67% lub „w innym miejscu, po godzinach pracy” – 51%. Blisko co dziesiąta osoba (9%) robi to natomiast „w bibliotece, w godzinach pracy” (warto przypomnieć, że proceder taki uprawia 6,8% Polaków)³⁵.

Bibliotekarze dorabiają nieregularnie. Aż 48% z nich wskazało, że wykonuje dodatkowe prace „nieregularnie, od czasu do czasu”. Blisko 1/3 badanych (28%) dorabia „regularnie, co miesiąc”. Pozostali wybrali opcje „często” – 18% oraz „rzadko” – 6%. Kolejne pytanie dotyczyło kwoty zarobku, jaką bibliotekarze uzyskują, pracując po godzinach. Ponad 1/3 badanych wskazała, że w pracy dodatkowej w skali roku zarabia mniej, niż wyniosłoby 15% ich pensji podstawowej. Co piąty ankietowany (20%) uważa, że kwota ta wynosi 16-30% rocznego wynagrodzenia podstawowego, dla 13% respondentów jest to 31-50%, a dla 9% – ponad 50%. Pozostali zaznaczyli opcję „trudno powiedzieć”, co zapewne wynika z nieregularności uzyskiwania dodatkowych dochodów.

Najpopularniejszymi sposobami dorabiania do pensji wśród bibliotekarzy są udzielanie korepetycji (20%) oraz publikowanie artykułów (19%). Na kolejnych miejscach znalazły się takie zajęcia jak: redagowanie i korekta tekstów (14%), prowadzenie zajęć z uczniami, studentami (12%) i prowadzenie szkoleń (10%). Co ciekawe 9% respondentów pracuje dodatkowo w innej lub tej samej bibliotece, w oparciu o umowę zlecenie (na godziny). Nieco mniej, bo 8% badanych, pisze teksty na zamówienie (prace maturalne, zaliczeniowe, dyplomowe itp.). Jest to ta praca, którą, obok udzielania korepetycji, wykazano jako nielegalną. Najmniej osób zarabia wykonując prace rękodzielnicze – 6% (zob. wykres 3).

³⁵ Respondenci mogli wybrać 2 odpowiedzi, wyniki nie sumują się do 100%.

Wykres 3. Rodzaje pracy podejmowanej jako dodatkowa

Źródło: opracowanie własne

ZAKOŃCZENIE

Bibliotekarze to nisko opłacana grupa zawodowa, zdecydowana większość z jej przedstawicieli to osoby niezadowolone ze swoich zarobków. Proponowane im wynagrodzenia są niskie i nieadekwatne do stawianych przed nimi zadań. Połowa z pracowników polskich księżnic w momencie podejmowania pierwszej pracy spodziewała się wyższej płacy. Nie dziwi fakt, że bibliotekarze szukają sposobów na radzenie sobie z trudną sytuacją finansową. Jednym z nich jest dorabianie.

Już co piąty pracownik biblioteki posiada dodatkową pracę, a co drugi chciałby takową mieć, ale nie ma na to czasu. Dla blisko 1/3 dorabiających bibliotekarzy jest to konieczność – zmusza ich do tego sytuacja życiowa, 2/3 podejmuje się wykonywania dodatkowej pracy ponieważ tego chce. 40% pracowników księżnic lubi swoje dodatkowe zajęcie. Osoby młodsze i z mniejszym stażem chętniej dorabiają do pensji. Bibliotekarze uzyskują dodatkowe dochody nieregularnie i nie zarabiają w ten sposób znaczących kwot. W większości przypadków dorabiają legalnie i po godzinach pracy.

Zła sytuacja na polskim rynku pracy dotyczy ogółu społeczeństwa. Bibliotekarze stanowią grupę zawodową szczególnie zaniedbaną pod względem finan-

sowym. Jako osoby w większości posiadające wykształcenie wyższe uzyskują bardzo niskie wynagrodzenie za swoją pracę. Powoduje to konieczność szukania dodatkowych źródeł dochodu, które nie zawsze są legalne i pożądane, ale ratują domowy budżet. Sytuacja polskich bibliotekarzy jest niekorzystna od lat i wszystko wskazuje na to, że w najbliższym czasie nie ulegnie poprawie.

Paulina Milewska

ADDITIONAL INCOME SOURCES OF LIBRARIANS IN POLAND

Librarians are a poorly paid occupational group in Poland. Even though most librarians have higher education, their chances for satisfying wages are very small. Under such circumstances librarians are forced to look for additional income sources. This article presents the results of a survey on additional income sources of librarians. The survey was conducted in the end of 2011. The results' analysis is preceded by a short description of the situation on the Polish labor market.